

Alemko GLUHAK
Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb

ETIMOLOGIJE I RJEČNICI: HRVATSKI I DRUGI

U članku se govori o mogućem pristupu označavanju porijekla riječi u jednom hrvatskom objasnidbenom rječniku.

U hrvatskom je rječništvu postalo uobičajeno da se uz riječi naznačuje i njihovo porijeklo ako se radi o relativno novijim posuđenicama. To se radi i u rječnicima objasnidbenicima, a također i u dvojezičnicima.

Može se reći da su dva razloga za takve porijeklene naznake.

Jedan je razlog čitateljska radoznalost i želja da se dozna odakle neke riječi potječu.

Drugi razlog, vjerojatno ipak manji, jest potreba nekih čitatelja da prosuđuju o hrvatskosti neke riječi, i želja da se hrvatski rječnik dijeli na riječi hrvatske i na riječi tuđe, s time da ponekad nije baš najjasnije što zapravo tuđa riječ uopće jest.

O jezičnom se purizmu u nas dosta pisalo, pa tako naprimjer Radoslav Katičić kaže ovo:

»Govoreći o purizmu mislimo obično samo na osjetljivost koja izbjegava riječi tuđega podrijetla. Čistunstvo se zamišlja kao alergija na posuđenice.« — I malo dalje: »Nad purizmom se valja zamisliti, pogotovu što je neka težnja prema čistunstvu prisutna u hrvatskom književnom jeziku već od davnih njegovih početaka i što je obilježila cijelu njegovu povijest.«¹

Druga je vrsta purizma onaj kojem je sadržaj »bezrezervno prihvaćanje svih tuđica, osobito ako jezik iz kojeg potječu uživa, makar časovito, kakav prestiž. To čistunstvo uključuje vrlo izrazitu odbojnost prema svim kovanicama, neobičnim riječima i prema tvorbama kojih razumijevanje traži stanovit jezikotvoran napor. Diskvalificira sve što ne leži spremno i ponuđeno na pladnju pamćenja. Od domaćeg taj purizam priznaje samo što je najuobičajenije, ali zato traži da se pomnivo prate moderna frazeologija i leksičke preferencije u jezicima velikoga svijeta.«²

¹ Katičić 1986:66.

² Katičić 1986:70, tamo i Brozović 1970:49. – V. još npr. i članak Vince 1980.

Pristaše takve vrste purizma ono prvo čistunstvo smatraju nečim lošim, pa su im čak i riječi *purizam* i naročito čistunstvo *pogrdnice*³.

Naravno, sve se to odnosi i na govornike i puriste i drugih jezika.

Na rane pokušaje etimologiziranja riječi na početku XIX. stoljeća usput se osvrnula u jednoj bilješci Nada Vajs u članku o etimološkim naznakama u Akademijinu rječniku⁴. Članak je jedna lijepa detaljna analiza etimologiziranja i etimologiziranja u tom rječniku.

U rječniku Ivana Broza i Frana Ivekovića etimologija ponekad ima, ponekad nema.

U načelu, za riječi naslijeđene iz praslavenskoga ili koje su od takvih načinjene novijom tvorbom – etimologija nema. Ima rijetkih izuzetaka, ali na razini tvrdnje o vezi, kao npr. za *bivati*: »Rj. postanjem od biti (budem) kojemu i značenje ostaje, samo se više puta vrši«. Za riječi *čelo* i *čeljust* etimologija nema.

Za neke posuđenice ipak ima nekih etimoloških naznaka, najčešće načinjenih po onima u Akademijinu rječniku.

Etimološka naznaka zapravo bude upravo samo naznaka: navede se riječ iz koje bi hrvatska riječ potekla.

čatrnja. »Od Lat. *cisterna*.«

čavao. »Tal. *chiavo*.«

faculet. »Tal. *fazzolèto*.«

Ponekad tumačenje bude dano i nešto šire:

bitisati. »Rj Daničić, ARj.372c, dovodi iz Tur. *bitmek*, proći, ne biti više.«

No naprimjer za turcizam *čekrk* nema nikakve etimološke naznake.

U rječniku dviju matica za strane riječi daje se samo naznaka iz kojeg su jezika potekle. Postoje i porijeklene naznake za »dijalekatske, pokrajinske i lokalne« riječi, pa tako onda zapravo istovrsne oznake imaju naprimjer i neki rijedak ili lokalni turcizam i učena riječ iz latinskoga ili grčkoga jezika.

Kako se htjela jednostavnost, nisu naznačavani jezici posrednici. Tako je naprimjer za riječ *aer* 'zrak' dana naznaka *grč.*, iako bi prije bilo da je k nama ta riječ došla iz latinskoga (a u latinskom je ona iz grčkoga). Ili, za riječ iz bankarstva *ážio* 'razlika između nominalne i stvarne vrijednosti novca ili vrijednosnih papira' naznačeno je da je iz talijanskoga jezika, a zapravo je to talijanska riječ koja je došla preko francuskoga.

U rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika za riječi preuzete iz drugih jezika daje se samo riječ izvornica.

Zanimljiva su rješenja u Anićevu rječniku.

---

³ Babić 1990:58. što je članak iz 1966. U toj se knjizi o tuđicama govori u dva poglavlja, na str. 58-127.

⁴ Vajs 1988:199.

Tu su dane i ovakve oznake:

evr. »evropeizam. Riječ više evropskih jezika prilagođena svakome od njih«,
evr. posr. »posredstvo jednog ili više evropskih jezika u preuzimanju riječi iz dalekih jezika«,

klas. »klasična tradicija, kulturni sloj grčkog i latinskog jezika i jezika ukupne antičke tradicije«,

orij. »orijentalni kulturni sloj, koji podrazumijeva turske, arapske i perzijske riječi i posredstvo turskog jezika u preuzimanju riječi iz toga kulturnog sloja, iz klasične baštine, posebno iz grčkog jezika, ili iz drugih jezika«.

I u tom se rječniku daje samo naznaka porijekla, bez riječi izvornice. No ponekad se daju upravo posredničke naznake, npr. često *klas. evr.*, ili *ar. španj.* za riječ *alhamiado*, ili *ar. evr.* za *alkohol*. Ali zato npr. *ar. engl.* za *alkotest* može biti shvaćeno kao naznaka toga da je riječ k nama dospjela iz engleskoga, a u engleski da je cijela uzeta iz arapskoga.

Ima slučajeva da nema etimološke naznake — naprimjer, za riječ *skija*.

Zanimljiv je slučaj hrvatsko-engleski enciklopedijski rječnik *Željka Bujasa*. U njegovu se sustavu uputnica posvećuje posebna pažnja upravo i na domaće riječi, pa oznaka →⁹ ukazuje na »upućivanje na domaću riječ/izraz«: *abažur/sjenilo, dubl/igra parova, duel/dvoboj*.

No dok se tako riječi *badža* dodaje oznaka da je turcizam i upućuje se na *vidjelica*, ili se eto riječ *bajc* naznačuje kao germanizam i upućuje na *močilo* — riječ *bakalar*, dospjela k nama iz talijanskoga jezika, nema nikakve oznake porijekla, jer se ne ukazuje ni na koju "bolju" riječ.

Poseban je slučaj u hrvatskom rječništvu *Rječnik stranih riječi* Bratoljuba Klaića. U njemu se se daje oznaka jezika iz kojeg riječ potječe (najčešće za jezik koji je bio posljednji posrednik). Naglašava se ipak da to >nije nikakav stručni rječnik (pa ni etimološki!)«⁵.

U tom se rječniku piše i o nekim riječima iz prethrvatskog jezičnog vremena.

Neka mi kao primjeri posluže raznovremene germanske posuđenice iz prethrvatskoga i hrvatskoga jezičnog vremena.

U knjizi Zbigniewa Gołāba o počecima Slavenā⁶ germanske se posuđenice u praslavenski dijele u tri sloja:

I. posuđenice iz istočnoga pragermanskoga preuzete prije II. st., kao što su **xlēvь, *xys/*xyzь, *xьlmь, *kьnęzь, *lukь, *šelmь, *volxь* i druge;

II. posuđenice iz gotskoga preuzete između II. i IV. st., kao što su **cēsar'ь, *xlēbbь, *xǫdogь* ('sposoban'), **kotьь, *kupiti, *kusiti, *lixva, *osььь, *pьlkь, *stьklo* i druge.

III. posuđenice iz balkanskoga gotskoga preuzete u V. i u VI. st., kao što su

⁵ Priredivači (= Željko Klaić), str. VII.

⁶ Gołab 1992.

*bordy, *buky ('slovo'), *bukъ, *likъ (*likovati), *skutъ, *smoky, *vino-gordъ i druge.

Nakon godine 600. »glavni izvor germanskih posuđenica u slavenskom bio je starovisokonjemački; slavenski dijalekti izravno dotaknuti tim jezikom bili su slovenski, češki, lužički i polapski (?), tj. dijalekti najzapadnijih slavenskih naroda. No kako se kontinuum slavenskih dijalekata još širio bar preko zapadne Panonije (prije upada Mađara!), povezujući južne Slavene sa zapadnima, širenje starovisokonjemačkih posuđenica bio je lagan proces, bar u zapadnom i južnom slavenskom. Naravno, one su se mogle širiti i u istočnoslavenski kroz međuplemenske dodire ili, u nekim slučajevima, čak kroz starocrkvenoslavenski.«⁷

Iz starovisokonjemačkoga su posuđene mlađe praslavenske riječi kao **сѣг(ь)ky*, *крѣстъ, **корl'ъ* (točnije, izvor je staroniskonjemački!, A. G.), *myto, *pěnežъ, *ropъ, *postъ, *vitęzъ i druge.

Od tih tridesetak riječi za neke je u Klaićevu rječniku dana etimološka naznaka koja može čitatelja dovesti u zabludu.

šljem *njem.* (Helm). — Kako da čitatelju bude jasan odnos između njemačke i hrvatske riječi?

Vlah ... (od keltskoga *Volci*). — Preskočeni su jezici posrednici: kelt. → lat. → germ. → psl.

cesar — ukazuje na cezar

penez *staronjem.* (Pfenning, danas Pfennig)

Dakle pobrkana su jezična vremena.

Slično je i s riječju *horugva*, za koju je u Klaićevu rječniku dano da je posuđenica iz avarskoga *horongo*. Hrvatska je riječ naslijeđena iz praslavenskoga *xorogy, a bila praslavenska riječ posuđenica iz avarskoga (kako ima i Gołab) ili iz germanskoga (kako je u *ESSJa* 8), svejedno je — no ne može se reći da je hrvatska riječ posuđenica.

U Brodnjakovu razlikovnom srpsko-hrvatskom rječniku također se ukazuje na tuđost riječi, no i u njemu ima tumačenja koja čitatelja mogu navesti na kriv zaključak. Naprimjer, riječ *kičma* navedena je kao srpska prema hrvatskoj *kralježnica*: »kičma ž tur anat — kralježnica; u drugim značenjima i u hrvatskom] je obična riječ: imati kičmu, biti bez kičme, biti beskičmenjak«. Podatak da se radi o turcizmu preuzet je iz nekog od drugih rječnika⁸, a u Skokovu se rječniku za riječ *kičma* navode tri etimologije: dvije praslavenske i ta da se radi o turcizmu. Kako su ljudi osjetljivi na turcizme, netko može zbog takve krive naznake odbaciti riječ *kičma*. A treba biti jasno ovo: *kičma* je obična riječ (riječ općeg jezika), no termin običan u biologiji i medicini jest *kralješnica* (i *kralježnica*), jer je tamo tako odabrano.

Brkanje jezičnih vremena možemo naći i u Općoj enciklopediji.

⁷ Isto, str. 378-9.

⁸ Tako je npr. u rječniku turcizama Škaljić 1989.

Naprimjer, riječ *ocat* sljedica je mlađe praslavenske riječi *ocъtъ, a ta je posuđena iz balkanskolatinskoga *acitum* (iz narodskolatinskoga **acetu?*), što je od klaslat. *acētum*. U Anićeve rječniku nema nikakve oznake porijekla, u Klaićeve se rječniku daje naznaka »lat. (acetum)«, što bi značilo da se radi o hrvatskoj posuđenici iz latinskoga. U *Općoj enciklopediji* za riječ *ocat* napisano je »pr[ema] lat. *acetum*«, dakle tu stoji riječ »prema«, koja bi (a ipak pogrešno) mogla ukazivati na to da je hrvatska riječ ugođena prema latinskoj, a nije tako. U *Općoj enciklopediji* oznaka »prema« ukazuje na to da je riječ na neki način prilagođena ona na koju se odnosi, usp. npr. u članku *zaslon*, gdje stoji »također *blenda* (pr. njem. *Blende*)«.

Ovdje se neću osvrtni na same etimološke rječnike: na velik, Petra Skoka, i onaj malen, priručan, moj, niti na posebne etimološke rječnike kakvi su knjiga *Jadranska fauna* Vojmira Vinje i poseban *Peterojezični rječnik europeizama* Krste Spalatina. U takvim rječnicima etimologije moraju biti dane što preciznije — to preciznije što je uži krug korisnika (što, naravno, ne znači da se u rječnicima za šire čitateljstvo treba kloniti preciznosti i detalja).

U manjim i srednjim stranim rječnicima objasnidbenicima postupa se više-manje ovako. Etimološki se podaci (od najšturijih, samo s oznakom jezika iz kojega je preuzeta neka riječ — pa do opširnijih, s više karika iz lanca jezika posrednika) daju nakon natuknice ili na koncu članka.

Mislim da bi u nekom budućem manjem ili srednjem objasnidbenom hrvatskom rječniku davanje etimoloških podataka (užih ili širih, svejedno) bilo preglednije na koncu članka. Tako ne bi bilo prenaplašeno je li riječ hrvatska ili tuđa. Naravno, u knjizi treba dati sva potrebna objašnjenja za etimološke podatke: od srodničkoga položaja hrvatskoga jezika među drugim jezicima do razloga preuzimanja riječi iz drugih jezika.

Riječi naslijeđene iz praslavenskoga (i mlađega) te izvedenice od takvih riječi — mogu biti bez ikakvih naznaka porijekla, no ne bi bilo loše ipak i na to ukazati, npr. jednostavnom oznakom *sthrv.* < *psl.*, ili samo *psl.*, a za izvedenice npr. *psl.*+, što bi ukazivalo čitatelju na to da se radi o relativno novijoj riječi sastavljenoj od starih elemenata.

Dobro bi bilo ukazivati, bar ponekad i ugrubo, na vrijeme posuđivanja riječi, pa se mogu uvesti ovakve oznake:

predstandardno razdoblje

- pretpismeno (od doseljenja do prve pismenosti) *prahrv.*
- pismenost i književnost hrvatskoga srednjovjekovlja (IX/X—XV. st.), *sthrv.*
- jezični izraz u XVI. st., *st. srhrv.*
- jezični izraz u razdoblju 1600—1750. *ml. srhrv.*

standardno razdoblje

- od sredine XVIII. st. do narodnoga preporoda, *st. nhrv.*
- od preporoda do 1900, *sr. nhrv.*
- XX. stoljeće, *današnji nhrv.*

Ako se radi o novijoj posuđenici, ne treba stavljati oznaku *nhrv.*

Na nasljeđivanje po rodoslovnoj liniji ukazuje se znakom < (i >). Na preuzimanje iz drugog jezika ukazuje se znakom ← (i →). Oznaka → može značiti i → (...) →, tj. da je bila možda i još neka karika u lancu preuzimanja riječi. Posljednja karika u lancu ne mora označavati i zadnju (pa je npr. praslavenska riječ potekla od indoevropske; njemačka riječ izvornica ima svoju pretkinju u pragermanskoj, ta u indoevropskoj, itd., i sl.).

Na to da je riječ nastala u učenom jeziku (znanosti i dr.) ukazuje kratica *uč.*; u tom se slučaju navode i potrebni podaci o tome iz kojeg su jezika preuzete sastavnice riječi. Slično je i s riječima koje su prvotno označavale neki trgovački artikal: one imaju oznaku *trg.* Posredništva bi se označavala samo ako je to zaista potrebno.

Ako je riječ načinjena po pravilima jezika (npr. po tvorbenim pravilima hrvatskoga jezika) od drugih sastavnica (tuđih ili starih vlastitih, i sl.)⁹ i to se želi naglasiti, može se upotrijebiti znak +. Dakle znak + može se upotrijebiti i za to da se naznači da u jeziku izvorniku takva riječ ne postoji (to naročito vrijedi za učene riječi s grčkim, latinskim i drugim sastavnicama).

Ako je riječ izvornica u jeziku izvorniku preuzeta iz dijela tog jezika izvornika (varijante, dijalekta i sl.), to se može naznačiti znakom ~.

Ako se u objašnjenju značenja riječi spominje riječ od koje je ta načinjena, ne daje se posebno etimološko tumačenje, nego će se ono biti s polaznom riječi.

Ima riječi u kojima su se ukrstile druge riječi, zbog njihove sličnosti ili zbog drugih razloga; na ukrštanje se ukazuje znakom ×.

Ako je riječ nastala kraćenjem druge, na to se ukazuje znakom l.

Na razne preobrazbe ukazuje se znakom ð (npr. na nemotivirane promjene zvukoopisnih riječi i sl.).

Primjeri iz izvorničkih i posredničkih jezika mogu se davati samo ako se to čini prijeko potrebnim.

Na to da su neke riječi prevedenice (oznaka: *prev.*) ukazivalo bi se samo ako je to nužno potrebno za bolje objašnjenje.

Ponekad će se za posredništvo upotrijebiti oznaka *evr.* — u slučaju kada se radi o općem evropeizmu i kada se ne može reći koji bi najvjerojatiji izvor riječi mogao biti.

Tako bismo mogli imati naprimjer ovakve naznake porijekla riječi:

alergologija [← *uč.*; grč.]

atom [← *uč.*; grč.]

bakalar [← *tal.* ← ?]

ban [prahrv. < psl. ← avar.]

⁹ O tome kako i koliko unositi u etimološke rječnike pojedine riječi s obzirom na tvorbu - v. članak Babić 1985. Treba imati na umu to da je tvorba riječi u hrvatskom jeziku veoma živa a arhaična, s mnoštvom elemenata naslijeđenih iz praslavenske tvorbe, što često ističe Radoslav Katičić (npr. u predavanjima i člancima o elementima slaveskoga mita).

- biljeg* [prahrv. < ml. psl. < avar.]
biser [prahrv. < ml. psl. < avar.? < arap.]
bitanga [← mađ.]
bječva [prahrv. < balkrom.]
boja [← tur.]
branja [← nj. < fr. < narlat. < germ.]
car [sthrv., | *царь*, | ml. psl. *česarь < got.? < lat., ime: *Caesar* < etr.?]
cipela [← mađ. < srlat. < tal. < langobard.]
citogenetika [← uč. lat.; grč.]
crkva [prahrv. < ml. psl. < stvnj.? < ml. opgerm. < lat. < grč. *kyriakē* 'gospodnja' (= dom gospodnji)]
čaj [← rus. < turk.? < sjevkin.]
časopis [← č.]
čokot [← mlet. tal.?, furlan.?]
čelav [← tur.]
čevapčić [← tur.]
džingl [← engl., opisnica, ð < fr.]
džip [← amer. engl. *jeep*, ð G. P. (| *general purposes*) × ime iz stripa *Eugene the Jeep*]
eku [← evr., | : *European currency unit*]
element [← lat. < etr. < grč.]
faks [|+, *fakultet*]
gazda [← mađ. < panslav. < psl. *gospoda]
gitara [← nj. < šp. < arap. < grč. < aramej.?]
gord [← rus.]
horugva [prahrv. < psl. < germ.?, avar.?]
kaciga [srhrv. < mlet. tal. < lat. < etr.?]
kalodont [trg.; grč.]
kralj [prahrv. < ml. psl. < stsas.]
krava [prahrv. < psl. < kelt. < ie.]
kravata [← nj. < fr. < nizoz. < nj. < lat. i hrv., *Hrvat*]
križ [prahrv. < stfurlan.? < lat.]
krst [prahrv. < psl. < stvnj.?, got.? < grč.]
krumpir [st. nhrv. < nj.-austrijski]
kum [prahrv. < ml. psl. < roman. *cum(m)* | *computer*]
kumir [← crkv. < ml. psl. < ?]
kunić [← tal. mlet., × -ić]
kupus [← nj. < srlat.]
kutija [← tur. < srgrč.]
lav [prahrv. < psl. < germ. < ie. < ?]
leš [← tur.]
losos [← rus. < psl.]
matka [|+, *matematika*]

obmana [← rus.]
ocat [prahrv. < psl. ← balklat.]
parola [← fr. < narlat. ← crkvlat. < grč. *parabolē* 'usporedba, poslovice']
pasta [← tal.]
pašteta [← tal.]
pladanj [prahrv. ← stfurlan. ← narlat. ← grč.]
puč [← njem.-švicnjem.]
rajčica [prev., XIX. st.: nj. *Paradies(apfel)* 'rajska jabuka']
reklama [← nj. ← fr.]
roštilj [srhrv. ← nj.]
ruža [srhrv. ← tal. < lat. ← ? < ie.]
safir [← lat. ← grč. ← sem.?
sari [← engl. ← hind.]
sfera [← uč. lat. ← grč.]
skija [← engl.? ← norv.]
spin [← uč. engl.]
šećer [← tur. ← srperz. ← srind.]
televizija [← uč.; grč. lat.]
temelj [sthrv.? ← srgrč.]
vagon [← nj. ← fr. ← engl. ← srnizoz.]
vamp [← engl., | *vampire* ← fr. ili nj. ← (sr)hrv.?
vampir [← nj.? ← (sr)hrv.? < psl.]
vrt [prahrv. < jsl. ← narlat.]
zenit [← srlat. ← arap.]
zez [← alb.?
zum [← engl., opisnica]
žbir [← mlet. tal.]
žirafa [← nj.? ← fr. ← arap. ← .?]

Posebno treba ukazivati na riječi nastale od imena: od osobnih imena, imenā pokrajina i zemalja i od drugih imena¹⁰. Neke su već kao riječi preuzete iz drugih jezika.

algoritam [← uč. lat. ← ime: *Al-Hwarazmī*]
begonija [← evr., ime: *Michel Bégon*]
bešamel [← fr., ime: *L. de Béchamel*]
bojkot [← engl., ime: *C. C. Boycott*]
damast [← nj.? ← srlat., ime grada: *Dimašq* 'Damask']
decibel [← uč., *deci-* i ime: *A. G. Bell*]
farad [← uč., ime: *Michael Faraday*]
jezuit [← lat., ime: *Jesus* 'Isus']
lezbijka [← uč., ime otoka *Lēsbos*]

¹⁰ V. npr. Filipović 1992.

liliputanac [← engl., ime izmišljene zemlje *Lilliput*]
mauzolej [← lat. ← grč. *Mausōleion*, ime *Mausōlos* ← karij. *mavso*]
narcis [← lat. ← grč., ime: *Narkissos*]
otoman [← nj. ← fr., ime: *Ottoman* = *Osman*, usp. *Otomansko Carstvo*, (*Turci*) *Osmanlije*]
papalina [← mlet. tal., ime *Papa* 'papa']
ragbi [← engl., grad *Rugby*]
sardela [← mlet. tal. < lat., *sardus* ← grč. *Sardō* 'Sardinija']
sardina [trg., ← nj. ← tal., ime otoka: *Sardinia*]
saten [← fr. ← arap. ← kin., ime grada, danas *Zhenjiang*]
sendvič [← engl., ime: *John Montagu, Earl of Sandwich*]
serž [← fr. < narlat. ← grč., ime naroda *Sēres* 'Kinezi, Kina']
silueta [← fr., ime: *Étienne de Silhouette*]
sisal [← evr., lučki grad *Sisal* u Meksiku]
tarantula [← tal., grad *Taranto*]
tesla [← uč., ime: *Nikola Tesla*]
tirkiz [← fr., pridjev prema *turc* 'turski']
tvid [trg., ← engl., × ime rijeke *Tweed*]
vandal [← evr., *Vandali* narod]
žilet [trg., ime: *Gillette*]

Iz navedenih primjera i iz mnogih drugih može se vidjeti da je često veoma teško reći kojim je putem neka riječ došla u hrvatski jezik; zato se ne može dati svaka karika lanca dolaska riječi.

Načela koja su u ovoj bilješci opisana kratko i nedetaljno — primijenila bi se u *Hrvatskom rječniku* od 120 000 riječi, koji se izrađuje u Zavodu za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti; urednik je toga rječnika akademik Stjepan Babić.

Literatura

- Babić, Stjepan. *Etimologija i tvorba riječi u etimološkim rječnicima*. U knj. *Zbornik u čast Petru Skoku o stotoj obljetnici rođenja (1881–1956)*, Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1985, str. 65–7. (Djela JAZU, Razred za filologiju, knj. 59)
- Babić, Stjepan. *Hrvatska jezikoslovna čitanka*. Zagreb : Globus, 1990.
- Benešić, Julije. *Rječnik hrvatskoga književnog jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*. Svezak 1–12—. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za suvremenu književnost; Globus, 1985–90—.
- Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch*. Herausgegeben von Gerhard Wahrig, Hildegard Krämer, Harald Zimmerman. 1–6. Wiesbaden : F. A. Brockhaus;

- Stuttgart : Deutsche Verlags-Anstalt, 1980-84.
- Breban, Vasile. *Dictionar general al limbii române*. București : Editura științifică și enciclopedică, 1987.
- Broz, Ivan, F. Iveković. *Rječnik hrvatskoga jezika I-II*. Zagreb : Štamparija Karla Albrehta (Jos. Witassek).
- Bujas, Željko. *Hrvatski ili srpsko - engleski enciklopedijski rječnik I-II*. Zagreb : Grafički zavod Hrvatske, 1983-89-.
- Български тълковен речник*. Ур. Л. Андрейчин, Л. Георгиев i др. Софија : Държавно издателство »Наука и изкуство«, 1955.
- The concise Oxford dictionary of English etymology*. Edited by T. F. Hoad. Oxford : Oxford University Press, 1986.
- Devoto, Giacomo, Gian Carlo Oli. *Dizionario della lingua italiana*. Firenze : Le Monnier, 1971.
- Diccionario de la lengua española*. Decima quinta edicion. Madrid : Real Academia Española, 1925.
- Diccionario general ilustrado de la lengua española*. Nueva redacción dirigida par Manuel Alvar Ezquerro... Barcelona : Bibliograf, 1987.
- Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Redaction dirigee per A. Rey et J. Rey-Debove. Nouvelle édition. Paris : Le Robert, 1992.
- Dictionnaire de la langue française : Lexis*. Direction de Jean Dubois. Paris : Larousse, 1979.
- Dictionarul limbii romîne moderne*. Sub direcția D. Macrea. București : Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1958.
- Drobnjak, Vladimir. *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. Zagreb : Školske novine, 1991.
- Duden : Das große Wörterbuch der deutschen Sprache I-VI*. Mannheim, Wien, Zürich : Bibliographisches Institut, 1976-81.
- Этимологический словарь славянских языков*. Праславянский лексический фонд. Выпуск 8 (*ха- *јьвьга). Под редакцией О. Н. Трубачева. Москва : Издательство »Наука«, 1981.
- Filipović, Rudolf. Metonimija u funkciji formiranja anglicizama u europskim jezicima. *Suvremena lingvistika* 34/1992, 63-72.
- Gołąb, Zbigniew. *The origins of the Slavs : A linguist's view*. Columbus : Slavica Publishers, Inc., 1992.
- Gluhak, Alemko. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb : August Cesarec Izdavač, 1993. (Biblioteka Vocabula)
- Hayward, Arthur L., John J. Sparkes. *The concise English dictionary*. Ljubljana : Mladinska knjiga (Cassels Ltd.), 1984.
- Katičić, Radoslav. *Novi jezikoslovni ogledi*. Zagreb : Školska knjiga, 1986.
- Klaić, Bratoljub. *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. [Novo izdanje.] Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1986.
- Kluge, Friedrich. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 21. unveränderte Auflage. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1975.
- Krátký slovník slovenského jazyka*. Vedecký redaktor Ján Kačala. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akademie vied, 1989.

- Lexis. Larousse de la langue française.* (...dernière édition...) Paris : Librairie Larousse, 1979.
- Magyar értelmező kéziszótár.* Szerkesztette Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. 1 (A–K), 2 (L–Zs). Kilencedik, változatlan kiadás. Budapest : Akadémiai kiadó, 1992.
- Picoche, Jacqueline. *Dictionnaire étymologique du français.* Nouvelle édition. Paris : Robert, 1987.
- The Random House College dictionary.* Editor in chief Laurence Urdang. Revised edition. New York : Random House, Inc., 1983.
- Речник српскохрватскога књижевног језика* 1–6. Za 1–3 Novi Sad, Zagreb : Matica srpska, Matica hrvatska, 1967–69, za 4–6 Novi Sad : Matica srpska, 1971–76.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. 1–97. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1881–1976.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika.* Urednik Božidar Finka. 1–6—. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Zavod za hrvatski jezik, 1985–91—.
- Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika* 1–2—. Zagreb, Novi Sad : Matica hrvatska, Matica srpska, 1967.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Suradivao u predradnjama i priredio za tisak Valentin Putanec. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–74.
- Словарь русского языка* I–IV. Издание второе... Главный редактор второго издания А. П. Евгеньева. Москва : Издательство «Русский язык», 1981–84.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* I–V. Predsednik uredniškega odbora Janko Jurančič. Ljubljana : izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, založila Državna založba Slovenije, 1980–91.
- Slovník slovenského jazyka* I–V. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1959–65.
- Slovník spisovného jazyka českého* I–III—. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960–66—.
- Słownik języka polskiego* I–X. Redaktor naczelny Witold Doroszewski. Warszawa : PW Wiedza Powszechna, 1958–68.
- Spalatin, Krsto. *Peterojezični rječnik europeizama. Kako se prevode hrvatske nepravne srodnice na engleski, francuski, njemački, talijanski i druge jezične posuđenice.* Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1990.
- Sykes, J. B. *The pocket Oxford dictionary of current English.* Sixth edition. Oxford : Oxford University Press, 1978.
- Škaljić, Abdulah. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku.* Šesto izdanje. Sarajevo : Svjetlost, 1989.
- Vajs, Nada. O etimološkim naznakama u Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU. *Rasprave Zavoda za jezik* 14/1988, str. 199–215.
- Vince, Zlatko. I jezična čistoća i funkcionalnost (Ravnoteža između zahtjeva za je-

- zičnom čistoćom i pravilnošću te raznolikih funkcionalnih potreba književnog jezika). *Jezik* 27(1979/80) : 2-3, str. 65-79.
- Vinja, Vojmir. *Jadranska fauna : etimologija i struktura naziva* I-II. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Split : Logos, 1986. (Djela JAZU, Razred za filologiju, knj. 65; Biblioteka Rječnici, 2)
- Webster's Third new international dictionary of the English language : unabridged*, I-II. Editor in chief Philip Babcock Gove. Springfield, Mass. : G. & C. Merriam Company, Publishers, 1971.
- Lo Zingarelli 1994. *Vocabolario della lingua italiana* di Nicola Zingarelli. Dodicesima edizione. A cura di Miro Dogliotti e Luigi Rosiello. Bologna : Zanichelli editore S. p. A, 1993.

Napomena: Od objasnidbenih rječnika koji su ovdje navedeni neki nemaju nikakvih etimoloških naznaka.

ETYMOLOGIES AND DICTIONARIES: CROATIAN AND OTHERS

Summary

The article discusses a possible approach to marking word origins in a general dictionary of Croatian.